Redacţiunea, Administraţiunea
şi Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Târgulu
Inului Nr. 30.
*Scrisori nefrancate nu se primescŭ.*
*Manuscripte nu se retrimitŭ.*
Birourile de anunciuri:
Braşovŭ, piaţa mare, Târgulŭ
Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena
*R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Donneberg*; în Budapesta: *A. V. Goldberger, Eckstein Bernat*: în Frankfurt: *G. L. Daube*: în Hamburg: *A. Steiner*.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărî mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banî.

# GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULŬ LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-carec̦i
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunî 6 fl., pe trei lunî 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 franci, pe şése lunî 20 fr., pe trei lunî 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 franci.
Se prenumeră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorî.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ:
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulu I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunî 5 fl., pe trei lunî 2 fl. 50 cr. Cu dusulu în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunî 6 fl., pe trei lunî 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banî. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 186. Braşovŭ, Lunî-Marţî, 24 Augustŭ (5 Septemvre) 1893.

## Abnormitătile justiţiei unguresci.

*Reprivire asupra procesului pentru „Replică“.*

Interpretarea autentică a §-ului 172 din codicele penalŭ ungurescŭ— pe temeiulŭ căruia s'a adusŭ sentinţa în procesulŭ pentru „Replică“— c̦ice, că paragrafulŭ nu intenţionéză numai de-a scuti naţionalitatea maghiară, ci are de scopŭ a da tuturorŭ naţionalităţilorŭ, carî locuescŭ în ţéra, acestŭ scutŭ în contra aţiţării printr'o altă naţionalitate. Va se c̦ică naţionalitatea maghiară este pusă aicî alăturî cu celelalte naţionalităţî.

Paragrafulŭ acesta alŭ codicelui penalŭ prevede escesele, ce le póte produce antagonismulŭ dintre diferitele naţionalităţî ale statului ungarŭ. Părţî interesate suntŭ dér toţî aceia, carî aparţinŭ unei naţionalităţî, precum parte interesată este şi o naţionalitate anumită.

Forulŭ competentŭ, ce are sĕ fiă instanţa judecătóre între factorii litiganţî, este tribunalulŭ penalŭ. Acusaţiunea o susţine procurorulŭ.

Óre procurorulŭ ce representă?

Fără îndoélă elŭ trebue sĕ represente **dreptatea statului**; căcî procesulŭ criminalŭ nu e o cértă între două părţî, carî se întâlnescŭ cu arme egale pe unŭ terenŭ egalŭ şi prin urmare nicî *procurorului nu i este iertatŭ a-'şî însuşi pentru acusaţiune rolulŭ unui partidŭ*, dér *nicî pasionatŭ n'are sĕ fiă.*

Fost'a aşa în procesulŭ pentru „Replică“?

Nu. In procesulŭ acesta procurorulŭ simplamente *s'a identificatŭ cu naţionalitatea maghiară*, c̦icêndŭ în continuu: **„mi magyarok“** (noi Maghiarii); ér' despre „Replică“ c̦ice, că ea este în stare a provoca ura în contra naţionalităţii maghiare. Aşa-dér procurorulŭ a susţinutŭ nu *causa dreptăţii nepărtinitóre, ci unŭ interesŭ particularŭ maghiarŭ.*

Dér nicî aceea nu este admisibilŭ ca procurorulŭ sĕ se pună pe *terenulŭ naţionalŭ*, căcî atuncî este supusŭ pasiunei agitării, ce provine din antagonismulŭ de rassă.

Insĕ în procesulŭ de faţă procurorulŭ nu numai, că s'a pusŭ pe terenulŭ naţionalŭ maghiarŭ, dér a representatŭ cu patimă chiar ideile celui mai estremŭ şovinismŭ naţionalŭ maghiarŭ.

Se nasce acum întrebarea cine decide în causă? Cine póte fi competentŭ?

In casulŭ de faţă a decisŭ juriulŭ din Cluşiu. Sĕ abstragemŭ dela principiulŭ, după care nimenî nu póte fi sustrasŭ dela judecare prin judecătorulŭ lui competentŭ, principiu, pe basa căruia aducerea „Replicei“ înaintea juriului din Cluşiu — după ce s'a cassatŭ juriulŭ dela Sibiiu — *ex thesi* nu o ţinemŭ nicîdecum motivată; sĕ abstragemŭ şi dela întrebarea, că óre competentŭ e preste totŭ juriulŭ în cestiunea de faţă şi sĕ esaminămŭ numai în principiu compunerea juriului.

Acusatulŭ este în dreptŭ a cere sĕ-lŭ judece juraţî, carî posedŭ încrederea lui. Cum s'a întêmplatŭ însĕ?

**Juriulŭ** a fostŭ compusŭ **numai din Maghiarî**, carî ca membri ai unei naţionalităţî, în cestiunî naţionale după firea lucrului **suntŭ interesaţî.**

E clarŭ că în asemenî împrejurărî *dreptulŭ de recusare* alŭ acusaţilorŭ este şi rĕmâne *ilusoriu.*

Dér nu merge şi nu este admisibilă nicî provocarea la *opiniunea publică*, căcî **unde suntŭ naţionalităţî diferite, acolo nu póte esista, în cestiunî naţionale, opiniune publică de sine stătătóre**, ci acésta opiniune publică e *diferită*, după *diferitele curente naţionale*. Astfelŭ *nicî vorbă nu póte fi de-o opiniă unitară în cestiunî naţionale*, căcî rivalităţile pentru predomnire o eschidŭ şi ceva ce în opiniunea publică română se consideră de corectŭ, în cea maghiară póte fi incorectŭ.

Publiculŭ politicŭ îşî are organisaţia sa în partidŭ politicŭ, ér acesta totdéuna, când e vorba de interese naţionale, se mărginesce pe lângă vederile conaţionalilorŭ. Aşadéră întrândŭ în lupta politică, cu tóte interesele şi scopurile ei, de sine se înţelege, că Maghiarii carî aparţinŭ unui partidŭ politicŭ, *nu potŭ judeca cu linişte şi nepărtinire în cause românescî*, ci *suntŭ supuşî influinţării partidei lorŭ politice.*

Când dér procurorulŭ s'a nisuitŭ a escepiţiona şi pe uniculŭ Românŭ, ce se afla în lista celorŭ 36 juraţî, din carî avea sĕ se compună juriulŭ, ca interesatŭ în causă şi când **numai Maghiarî** *au judecatŭ în cestiunea de naţionalitate între Maghiarî şi Românî*, atuncî în adevĕrŭ se póte susţiné, că juriulŭ *a hotărîtŭ într'o causă, la care din punctŭ de vedere naţionalŭ* **este interesatŭ.**

Dér „Replica“, abstragêndŭ dela punibilitatea orî nepunibilitatea ei, este *elaboratŭ politicŭ.* Aşadér cu atâtŭ mai multŭ se póte escepţiona alcătuirea juriului în considerarea, că „Replica“ punêndŭ în mişcare opiniunea publică română şi maghiară, în totŭ casulŭ şi asupra juraţilorŭ maghiarî a pututŭ influinţa, de unde urméză, că pe lângă cea mai mare bunăvoinţă ei n'au pututŭ sta asupra partidelorŭ.

Nu e vorba aicî de aceea, că óre îndreptăţită este o naţionalitate a cere recunóscerea individualităţii ei pe terenulŭ iudicaturei, ci numai de aceea, că *ex thesi* póte judeca liniştitŭ unŭ juriu compusŭ din Maghiarî, când e vorba de ura produsă în contra Maghiarilorŭ, orî nu? E vorba, că óre póte pronunţa cu suveranitatea convingerei neconturbate verdictŭ unŭ asemenea juriu? Este garanţiă destulă în alcătuirea judecăţii, mai cu sémă atuncî, când preste acésta se mai tractéză de unŭ productŭ literarŭ, care se referesce la istoriă, statistică, etnografiă, etc. şi pentru a căruia apreţiare se recerŭ cunoscinţe speciale, ce trecŭ peste cadrulŭ cunoscinţelorŭ generale?

Noi credemŭ că nu.

Greşită este însĕ nu numai compunerea juriului, ci şi tótă *procedura,* căcî se pedepsescŭ fapte după legea criminală, dér se aplică o patentă, a căreia tesă a fostŭ a nu admite nicî unŭ productŭ literarŭ fără de concesiune. Prin urmare în timpulŭ de ac̦î alŭ progresului se aplică, însĕ numai pentru teritoriulŭ Ardealului (§ 12 art. de lege 43 din 1868 şi § 7 art. de lege 37 din 1880) o lege, care în privinţa libertăţii de pressă se declară liberală, dér *totodată se susţine o patentă austriacă duşmănósă acestei libertăţî de pressă.*

Pertractarea din urmă mai dovedesce, că *regulamentulŭ de pressă*, din 1867 este nesuficientŭ şi se póte abusa de elŭ.

De vomŭ şi abstrage dela faptulŭ că § 12 alŭ legei de uniune încredinţândŭ cu dispunerea interimală întregŭ ministeriulŭ, ministrului de justiţiă nu i-a fostŭ permisŭ a întroduce de capulŭ lui, şi nicî chiar la însărcinarea întregului ministeriu, regulamentulŭ de pressă şi că prin urmare după lege n'a pututŭ cassa nicî juriulŭ dela Sibiiu, ce vedemŭ? — vedemŭ că regulamentulŭ dă înrîurire nemărginită procurorului până şi la punerea întrebărilorŭ la adresa acusaţilorŭ şi că aşa este în tóte privinţele în avantagiu.

Apoi prin instituţiunea *interpretului* — în faţa faptului că juraţii nu cunoscŭ limba acusaţilorŭ — şi instituţiunea juriului se face ridiculósă.

Sĕ mai vorbimŭ de dispoziţiunea aceea, prin care, în lipsa unorŭ regule speciale, decide procedura austriacă basată pe principiulŭ inchisiţionalŭ, pe când regulamentulŭ de pressă este basatŭ pe principiulŭ de acusă?

---

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS.“

## Consciu de vina sa.

— Novelă criminală de *Paul Blumenreich.* —

(10) (Urmare).

Dér póte acestŭ impulsŭ de neînţelesŭ pentru unŭ alŭ treilea, era póte o reacţiune în acea bólă de nervî, ce-lŭ apucase încă odată pe Bolten? De sigurŭ, că numai unŭ omŭ nervosŭ, numai unulŭ care era apróре sĕ devină nebunŭ, putea sĕ se opună eliberărei sale din temniţă — pe cale legală!

„Mandantulŭ meu“, îşî c̦icea doctorulŭ Dahlmann, „nu este capabilŭ de gândire, celŭ puţinŭ nu în gradulŭ acela, încâtŭ eu, care iubescŭ pe fiica sa, sĕ şi am dreptulŭ, ba chiar datoria, sĕ mĕ întrepunŭ pentru dênsulŭ. Voiu face încă o încercare, sĕ-lŭ înduplecŭ sĕ iscălescă petiţiunea de graţiare; décă se va împotrivi viitorului sĕu ginere— atuncî voiu lucra după plenipotenţa generală, ce mi-a dat'o elŭ“.

Ce bine era, că Ella încă nu scia totulŭ. Dahlmann îi spusese, că procedura încă nu s'a terminatŭ pe deplinŭ, că se mai póte spera, sĕ pótă scăpa pe tatălŭ ei.

Şi de astă-dată Ella îlŭ crec̦ŭ fără esitare. Ah, ea-'lŭ privea cu atâta încredere şi devotamentŭ, încâtŭ inima sa i o împlea de mândriă.

Numai acum începŭ elŭ sĕ se ocupe cu sine. Şi acum îi veni în gândŭ, ceea ce de sigurŭ între alte împrejurărî n'ar fi uitatŭ: la finea acestei lunî împlinea 30 de anî. O epocă însemnată pentru dênsulŭ! Ce avea unchiulŭ sĕu sĕ-i spună? Orî-ce va cuprinde epistola acea misteriósă — aceea ce unchiulŭ a voitŭ sĕ ajungă prin acésta, devenise adevĕrŭ. Elŭ, Leopold, sta pe piciórele sale proprii! Şi cu puterile sale proprii scia acum sĕ elupte preţulŭ celŭ mai mare!

V.

După ce sosì, Dahlmann se duse mai ântêiu în capitală în temniţă.

Incă de diminéţa îşî aduse aminte, că este representantulŭ lui Wilhelm Bolten. Unŭ colegŭ alŭ sĕu, representantulŭ unui bancherŭ, contra căruia Bolten purta unŭ procesŭ pentru o sumă mai mare, întrebase pe Dahlmann, că óre şi mai departe voesce sĕ ţină mandatulŭ pedepsitului Bolten?

De sigurŭ, că elŭ rĕspunse la acésta întrebare prin unŭ scurtŭ, dér energicŭ: „Se înţelege“. Voia sĕ facă mai multŭ pentru condamnatŭ, decâtŭ sĕ-i ducă şi mai departe procesele.

Wilhelm Bolten încă nu era predatŭ închisórei. Mai ântêiu advocatulŭ sĕu alăturase pe lângă acte declaraţiunea, că în timpŭ de o sĕptĕmână va aşterne petiţiunea de agraţiare; dér într'aceea şi starea sănĕtăţii condamnatului se agravase. O slăbiciune mare îlŭ cuprinse. In fine tóte încordările puterei morale nu ajută — peste o mĕsură órecare nicî corpulŭ nu mai supórtă. Wilhelm Boltenu putee sĕ guste din costul închisórei, decât din când în când câte o supă. Afară de aceea acéstă suportare mută a nenorocirei sale îi încordase tare puterile.

Leopold se în spăimêntà, când îlŭ revĕc̦u. Cele patru c̦ile îlŭ îmbĕtrâniseră cu totulŭ.

Când îlŭ duseră în camera inspectorului superiorŭ, trebuì sĕ se rac̦ime de funcţionarŭ. Faţa sa era palidă şi perită; firele cărunte din barbă o schimbaseră cu totulŭ.

„Ce ai spusŭ fiicei mele?“

Cu acéstă întrebare plină de temere lăsă Bolten orî-ce întroducere, pe care Dahlmann o începuse. Ii lăsară singurî pe amêndoi. Procedura penală era terminată — aicî era unŭ omŭ slăbănogŭ şi acolo unŭ advocatŭ, pe care onórea sa de oficiu îlŭ scutea de a sĕvêrşi ceva necorectŭ.

„Fiica D-tale e liniştită şi resignată. Ar fi venitŭ bucurosŭ aicî, décă n'aşî fi împedecat'o eu. Şi décă şi D-ta te vei sili sĕ fi liniştitŭ, décă mĕ vei asculta, ce-ţî voiu spune — nu scii ce fericitŭ mĕ vei face.“

„Iubite amice, sciu ce voescî sĕ-mî spui! Că'ţî parŭ a fi nebunŭ, copilŭ, cu refusulŭ meu! Póte, că voescî sĕ mî aducî aminte, că prin hotărîrea mea isbescŭ greu pe fiica mea. Ai comite o nedreptate, décă ai crede, că acésta nu mi-am c̦is'o şi eu. Firesce, într'unŭ momentŭ am avutŭ nebuna speranţă, că ursita mea se va împlini, fără ca sĕ scie Ella. Dér acésta pare imposibilŭ. Şi acésta póte este cea mai grea dintre tóte pedepsele, ce au pututŭ sĕ mĕ ajungă“.

Vocea 'i se înecà. Dér după câtva timpŭ continuà: „Sciu bine, amice, că nu voiu trăi! Voescî sĕ ai grija fiicei mele?“

Dahlmann nu se mai putù reţiné. „Nu